

27.8.2018

EOAK/79/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

TUTKINTAVANGIN KOHTELU POLIISIVANKILASSA

1 KANTELU

Latvian oikeusasiamies siirsi kantelijan hänelle toimittaman kantelun eduskunnan oikeusasia- miehen käsiteltäväksi. Kantelu oli latviankielinen ja Latvian oikeusasiamiehen saatekirjeessä oli selostettu sen pääsisältö englanniksi. Kantelija arvosteli kohteluaan Porin poliisivankilassa erityisesti seuraavasti.

Häneltä kiellettiin päivittäiset ulkoilut eikä hän saanut venäjän- tai englanninkielistä lukemista. Kertomansa mukaan hän ei saanut tarvitsemiaan lääkkeitä eikä hammastahnaakaan ennen kuin vasta kymmenen päivää poliisivankilaan tulonsa jälkeen. Vielä kantelija arvosteli sitä, ettei hän saanut olla puhelimitse tai kirjeitse yhteydessä sukulaisiinsa, asianajajaansa Latviassa eikä Suomen ja Latvian laillisuusvalvontaviranomaisiin.

2 SELVITYS

Asiassa antoivat selvityksensä Lounais-Suomen poliisilaitoksen komisario - - - ja rikosylikomissario A sekä lausunnon poliisilakimies - - -.

- - -

Lisäksi käytettävissä on ollut kantelijan kiinnioton kirjaamislomake, Satakunnan kärjäoikeuden vangitsemispäätös 17.11.2017 (PK17/2039), Vaasan hovioikeuden päätös 11.12.2017 tuosta päätöksestä tehdyn kantelun johdosta (R17/979) ja valtakunnansyyttäjän vastaus 4.12.2017 kantelijan avustajalle (dnro 137/41/17).

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja

Kantelijaa epäiltiin useista omaisuusrikoksista ja Satakunnan kärjäoikeus vangitsi hänet pois- saolevana 13.10.2017. Hänet otettiin kiinni Latviassa ja luovutettiin Suomeen 14.11.2017, jolloin hänet vietiin Porin poliisivankilaan.

Satakunnan kärjäoikeus käsitteli vangitsemisasiaa 17.11.2017. Kantelija määrättiin vangittavaksi ja passitettavaksi Porin poliisivankilaan/Turun vankilaan, jonne hänet oli siirrettävä viimeistään 11.12.2017, ellei kärjäoikeus toisin anna lupaa. Kärjäoikeus määräsi kantelijalle yhteydenpitorajoituksia. Kantelija kanteli päätöksestä Vaasan hovioikeuteen. Hovioikeus ei muuttanut kärjäoikeuden päätöstä muutoin kuin että se totesi kantelijan saavan olla yhteydessä myös latvialaiseen asianajajaansa. Kantelija siirrettiin 8.12.2017 Turun vankilaan.

3.2 Kannanotot

3.2.1 Ulkoilu

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (jäljempänä putkalaki) 3 luvun 5 §:n mukaan

Vapautensa menettäneelle on annettava mahdollisuus ulkoilla vähintään tunti päivässä, jollei vapautensa menettäneen terveydentila taikka säilytystilan järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvä erityisen painava syy ole esteenä.

Saadun selvityksen mukaan kantelijalla on ollut mahdollisuus pyynnöstä päästä ulkoiluun, suihkuun ja saada siivousvälineitä. Poliisivankilan henkilöstössä on englanninkielentaitoisia vartioita ja osalla on erittäin hyvä englannin taito, joiden kanssa kommunikointi ja asioiden esittäminen on ollut helppoa, mutta kantelija ei ilmaissut haluaan ulkoilla. Tutkijoiden kauttakaan hän ei ilmaissut haluaan ulkoiluun. Selvityksen mukaan kantelija esimerkiksi pyysi ja pääsi joka päivä suihkuun.

Saatu selvitys ei tue kantelijan väitettä siitä, että häneltä olisi evätty mahdollisuus päivittäiseen ulkoiluun.

Kantelijan kiinnioton kirjaamislomakkeeseen (KIP-lomake) on merkitty, että hänelle on 14.11.2017 klo 18.56 "ilmoitettu vankilan oloista". Tällä ilmeisesti tarkoitetaan putkalain 2 luvun 3 §:n mukaisia ilmoituksia. Tuo säännös kuuluu seuraavasti.

Vapautensa menettäneelle on viipymättä hänen saavuttuaan säilytystilaan tiedotettava sen oloista sekä vapautensa menettäneiden oikeuksista ja velvollisuuksista. Tietoja on oltava saatavana yleisimmin käytetyillä kielillä säilytystilassa olevien vapautensa menettäneiden tarpeiden mukaan.

Ulkomaiselle vapautensa menettäneelle on tiedotettava 7 luvun 6 §:n mukaisesta mahdollisuudesta olla yhteydessä kotimaansa edustustoon. Ulkomaiselle vapautensa menettäneelle on mahdollisuuksien mukaan annettava tulkitsemisapua. Viittomakieltä käyttävälle tai vammaisuuden vuoksi tulkitsemisapua tarvitsevalle vapautensa menettäneelle on annettava tarpeellista tulkitsemis- ja käännösapua.

Vapautensa menettäneiden saatavilla on oltava kokoelma vapautensa menettäneitä koskevista säännöksistä.

Vapautensa menettäneellä on oikeus pitää koko vapaudenmenetyksen ajan hallussaan hänelle esitutkintalain 4 luvun 17 §:n nojalla annettu kirjallinen ilmoitus hänen oikeuksistaan.

Tarkempaa selvitystä ei ole siitä, mitä ulkoilun osalta on ilmoitettu. En katso olevan aihetta ryhtyä tätä enemmän selvittämään. Totean kuitenkin, että erityisesti ulkomaalaisen vapautensa menettäneen kohdalla tulee varmistua siitä, että hän saa em. tiedot ymmärtämällään kielellä ja muutoinkin ymmärtää saamansa tiedot. Esimerkiksi ulkoilua voi myös tapauksesta riippuen olla perusteltua tarjota päivittäin, eikä jäädä odottamaan vapautensa menettäneen pyyntöä. Tämä korostuu, kun kyse on tutkintavangista – kantelijakin oli Porin poliisivankilassa yli kolme viikkoa.

Vaikka ei ole tullut ilmi, että poliisilaitos olisi menetellyt virheellisesti, saatan käsitykseni sen tietoon.

3.2.2 Lukeminen

Putkalain 13 luvun 2 §:n mukaan

Tutkintavangille on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus seurata televisio- ja radio-ohjelmia ja sanomalehtiä sekä hankkia omalla kustannuksellaan aikakauslehtiä ja kirjallisuutta.

Tämän lainkohdan esitöissä (HE 90/2005) todetaan, että kirjallisuuden ja tiedotusvälineiden seuraamista koskevan mahdollisuuden järjestämisen osalta tulisi ottaa huomioon myös poliisin resurssit.

Kun tutkintavanki on vankilassa, tämä oikeus on laajempi. Tutkintavankeuslain 7 luvun 3 §:n mukaan tutkintavangille on tuolloin myös varattava riittävän usein pääsy vankilan kirjastoon tai mahdollisuus käyttää yleisiä kirjastopalveluita.

Poliisilaitoksen selvityksen mukaan kantelijalla oli tullessaan jonkin verran omankielisiä lehtiä ja kirjallisuutta. Poliisivankilasta ei löydy venäjän- ja englanninkielistä kirjallisuutta.

Käsitykseni mukaan ainakin englanninkielistä kirjallisuutta olisi varsin helposti hankittavissa joko ilmaiseksi tai hyvin vähin kustannuksin. Kun nykyään varsin huomattava osa tutkintavangeista on ulkomaalaisia, olisi suotavaa, että Porin kokoisessa poliisivankilassa olisi tarjolla myös muun kuin suomen- ja ruotsinkielistä luettavaa. Myös mahdollisuudesta hankkia omalla kustannuksella luettavaa olisi perusteltua erikseen mainita tutkintavangeille.

Poliisilaitos ei tältäkkään osin ole menetellyt lainvastaisesti. Saatan kuitenkin käsitykseni sen tietoon.

3.2.3 Lääkitys

Satakunnan sairaanhoitopiiri vastaa poliisivankilan sairaanhoidosta. Henkilökunta ottaa tarvittaessa yhteyden sairaanhoitajaan, joka konsultoi lääkäriä kulloisestakin lääkinnällisestä tarpeesta. Näin on tehty kantelijankin kohdalla, eikä kantelijan lääkitystä ole saadun selvityksen mukaan laiminlyöty. Tältä osin ei ole tullut ilmi virheellistä menettelyä.

3.2.4 Hammastahna

Kantelijan mukaan hän ei ole saanut hammastahnaa kuin vasta 24.11.2017. Selvityksen mukaan poliisivankilalla ei ole tarjota hammastahnaa eikä hammasharjaa asiakkailleen. Kyseiset tuotteet pitää itse ostaa tai pyytää jonkun (esimerkiksi asianajajan) ne toimittamaan. Saadun selvityksen mukaan kantelijalla oli poliisivankilaan saapuessaan 150 € rahaa mukanaan. Hänelle oli annettu pyynnöstä 50 € haltuun 7.12.2017, jolloin hän oli tehnyt joitain ostoja.

Putkalain 4 luvun 4 §:n mukaan vapautensa menettänyt saa omalla kustannuksellaan hankkia säilytystilan ulkopuolelta sellaisia käyttöesineitä, tarvikkeita ja elintarvikkeita, joiden hallussapito on 1 §:n 1 ja 2 momentin nojalla säilytystilassa sallittu. Poliisihallitus on poliisilaitoksille 24.11.2017 lähettämässään kirjeessään todennut, että poliisivankilaan tulee järjestää mahdollisuus ostosten tekemiseen tuon lainkohdan mukaisesti.

Toistan tässä kohtaa edellä kohdassa 3.2.1 esittämäni. Varsinkin tutkintavangeilta voi olla perusteltua aika ajoin tiedustella, tarvitsevatko he jotain eikä vain odottaa heidän pyyntöään. Eriyisesti ulkomaalaisten osalta on varmistettava, että he tältäkin osin ymmärtävät oikeutensa, kuten mahdollisuuden hankkia omalla rahallaan esimerkiksi hammastahnaa.

3.2.5 Yhteydet sukulaisiin

Putkalain 6 luvun 1 §:n mukaan

Vapautensa menettäneellä on oikeus kirjeenvaihtoon, jollei tätä oikeutta ole pakkokeinolain 4 luvun mukaisesti rajoitettu.

Putkalain 6 luvun 6 §:n mukaan

Vapautensa menettäneelle on mahdollisuuksien mukaan annettava omalla kustannuksellaan mahdollisuus olla puhelimitse yhteydessä säilytystilan ulkopuolelle, jollei tätä oikeutta ole pakkokeinolain 4 luvun mukaisesti rajoitettu.

Tässä tapauksessa Satakunnan kärjäoikeus oli 17.11.2017 tekemässään päätöksessä lausunut yhteydenpitorajoituksista seuraavaa.

”Määrätään, että [kantelija] ei saa olla muiden tutkintavankien kanssa yhteydessä, eikä hän saa pitää yhteyttä vankilan ulkopuolella oleviin henkilöihin, koska yhteydenpito voi vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen. [Kantelija] saa olla yhteydessä puolustajaansa sekä maansa suurlähetystöön.

Koska käsillä on hakijan ilmoittamin perustein pakkokeinolain 4 luvun 1 §:ssä tarkoitetut rikoksen selvittämiseen liittyvät erityisen painavat syyt, yhteydenpitoa lähimaisiin ja muihin läheisiin saadaan rajoittaa. Koska [kantelijan] avopuolisoa on kuultu viranomaisten toimesta samaan asiakokonaisuuteen ja hänen asemansa on vielä epäselvä, yhteydenpidon rajoitus on tässä vaiheessa välttämätön, eikä sitä sallita edes valvottuna. Sen sijaan yhteydenpito lapseen [lapsen nimi] sallitaan valvottuna puhelimitse kerran viikossa.”

Saadun selvityksen mukaan yhteydenpito puhelimitse tyttäreen on järjestetty kärjäoikeuden päätöksen mukaisesti valvottuna. Tältä osin ei ole tullut ilmi virheellistä menettelyä.

Ei ole myöskään tullut ilmi aihetta epäillä, että rikosylikomisario A olisi ylittänyt harkintavaltansa tai käyttänyt sitä väärin päättäessään yhteydenpidon rajoituksista ennen vangitsemisasian käsittelemistä kärjäoikeudessa 17.11.2017.

3.2.6 Yhteydenpito Suomen ja Latvian laillisuusvalvontaviranomaisiin (law enforcement institutions or the protection of human rights)

Poliisilaitoksen mukaan ei ole tietoa, että kantelija olisi mitään tällaista yhteydenottoa pyytänyt. Kantelunkin perusteella jää epäselväksi, mitä kantelija tarkemmin on tarkoittanut. Tältä osin asiaan ei ole mahdollista ottaa enemmälti kantaa.

3.2.7 Yhteydenpito latvialaiseen asianajajaan

Kantelijalle on vangitsemisistunnossa 17.11.2017 määrätty puolustajaksi suomalainen asianajaja. Ei ole väitettykään, etteikö kantelija olisi saanut olla yhteydessä tähän puolustajaansa. Kyse on siitä, olisiko kantelijan lisäksi tullut saada olla yhteydessä nimeämäänsä latvialaiseen asianajajaan.

Pakkokeinolain yhteydenpidon rajoittamista koskevan 4 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan yhteydenpitoa tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen kanssa ei saa rajoittaa. Tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan tutkintavangin asianajajalleen tai muulle

oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai 5 momentissa tarkoitetuille oikeudenkäyntiasiamiehelle tai -avustajalle osoittamaa kirjettä tai muuta postilähetystä ei saa tarkastaa eikä lukea.

Oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan

Jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä, oikeudenkäyntiasiamiehenä tai avustajana saa toimia asianajaja, julkinen oikeusavustaja, tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja.

Tuon pykälän 5 momentin mukaan

Mitä tässä laissa tai muualla laissa säädetään asianajajan oikeudesta toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana, sovelletaan myös henkilöön, joka saa harjoittaa asianajajan tointa jossakin Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa tai muussa valtiossa, jonka kanssa Euroopan unioni ja sen jäsenvaltiot ovat tehneet sopimuksen asianajajan ammattipätevyyden vastavuoroisesta tunnustamisesta.

Latvia kuuluu Euroopan talousalueeseen, eikä ole väitettykään olleen epäilyjä siitä, etteikö nimetty henkilö todella olisi latvialainen asianajaja. Yleisesti totean, että EU:n komission Find-a-Lawyer -hakupalvelun kautta voi löytää muissa EU-maissa toimivia asianajajia (https://e-justice.europa.eu/content_find_a_lawyer-334-fi.do). Palvelusta ei ollut saatavissa Latviata koskevia tietoja (haku 14.8.2018)

Totean, että putkalain 13 luvun 3 §:stä käy ilmi, että tutkintavangin yhteydenpidosta (poliisivankeilasta) asianajajaan sovelletaan putkalain 6 luvun 4 ja 6 §:iä, ei siis tutkintavankeuslain 8 luvun 4 ja 6 §:iä. Sinänsä tutkintavankeuslain ja putkalain sääntelyt vastaavat tältä osin toisiaan, joten tällä asialla ei nyt ole merkitystä.

Putkalain 6 luvun 4 §:n 1 momentissa säädetään kirjeenvaihdosta asiamiehen kanssa seuraavaa.

Vapautensa menettäneen asianajajalleen tai muulle oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai 5 momentissa tarkoitetuille oikeudenkäyntiasiamiehelle tai -avustajalle osoittamaa kirjettä tai muuta postilähetystä ei saa tarkastaa eikä lukea.

Putkalain 6 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan vapautensa menettäneelle on varattava tilaisuus olla puhelimitse yhteydessä 4 §:ssä tarkoitettuun asiamieheensä sekä muutoinkin säilytystilan ulkopuolelle sellaisten asioiden hoitamiseksi, joita ei voida toimittaa kirjeitse tai tapaamisella.

Tutkinnanjohtaja A:n mukaan kantelijan avustaja pyysi jonkin ajan kuluttua vangitsemisesta, että kantelijan tulisi saada olla yhteydessä latvialaiseen asianajajaansa. A selvitteli asiaa ja päätyi siihen, että tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:ssä viitataan yleisellä tasolla siihen, kuka on kelpoinen avustajaksi. Hän viittaa myös valtakunnansyyttäjän kantelijan avustajalle joulukuussa 2017 antamaan vastaukseen, jossa todetaan mm. seuraavaa.

”Käsitykseni mukaan tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:ssä viitataan niihin oikeudenkäyntiasiamiehiin tai -avustajiin, joilla on kelpoisuus avustaa henkilöä oikeudenkäynnissä, ei sen sijaan saman henkilön muihin, muissa asioissa avustaviin lakimiehiin.

Avustajadirektiivin 10 artiklan 4-kohdassa puolestaan on kysymys tilanteesta, jossa luovutettavaksi pyydetyllä on oikeus saada avustaja myös luovuttamista pyytäneessä valtiossa, tässä tapauksessa Suomessa. Täytäntöönpanovaltion avustajan työ päättyy yleensä silloin, kun hän on luovuttamisasiaan liittyen tehnyt viimeiset siihen liittyvät työtehtävänsä.

Viittaamanne direktiivin teksti ei käsitykseni mukaan määrää, että vapautensa menettäneellä henkilöllä olisi absoluuttinen oikeus pitää yhteyttä muihin kuin tutkittavana olevan rikosasian avustajaan. Tällaisia voinee olla useita.”

A oli ohjannut kantelijan puolustajaa kantelemaan yhteydenpitorajoitukset sisältävästä käräjäoikeuden ratkaisusta, kuten tämä olikin tehnyt. A oli katsonut, että puolustajan olemassaolo ja mahdollisuus olla yhteydessä Latvian edustustoon ovat taanneet kantelijan oikeuksien toteutumisen hovioikeuden ratkaisuun saakka. Lisäksi A on todennut päätökseensä vaikuttaneen muun muassa seuraavat seikat:

”Latviassa käynnissä ollut samanaikainen esitutkinta sekä avovaimon epäilty osallisuus rikolliseen toimintaan sekä epäily myös muiden latvialaisten henkilöiden osallisuudesta rikoskokonaisuuteen. Tuossa vaiheessa ei ole ollut myöskään täysin selvää kuka mahdollisesti toimii avustajana kantelijan avovaimolla. Harkintaan on vaikuttanut myös Latviasta saamani tieto, jonka mukaan avovaimo on kiinnioton yhteydessä ilmaissut olleensa kantelijan toimesta pakotettuna olemaan mukana rikollisessa toiminnassa. Esitutkinnassa ilmi tulleet esitutkinnan vaikeuttamista indikoivat seikat sekä varmistamattomat tiedot Latviasta ovat näkemykseni mukaan edellyttäneet minulta tutkinnanjohtajana huolellista ja kriittistä arviointia myös selvittämistressin näkökulmasta ja siten epäselvässä tulkinnallisessa tilanteessa yhteydenpidon rajoittaminen määräyksen mukaisena on ollut puolustettavaa ja välttämätöntä.”

Vaasan hovioikeus on viitaten pakkokeinolain 4 luvun 1 §:n 2 momenttiin, tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:ään ja oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 ja 5 momentteihin todennut yhteydenpidon rajoituksesta muun muassa seuraavaa.

”Käräjäoikeus on antaessaan määräyksiä yhteydenpidon rajoittamisesta todennut, että [kantelija] saa olla yhteydessä puolustajaansa sekä maansa suurlähetystöön. Kysymys [kantelijan] oikeudesta olla yhteydessä häntä luovuttamisasiassa Latviassa avustaneeseen avustajaan ei näyttäisi olleen käräjäoikeudessa erikseen esillä eikä käräjäoikeus ole siitä erikseen lausunut.

...

[Kantelija] on tuonut kantelukirjelmässään esiin, että hänellä on toimeksiantosuhde latvialaiseen asianajaja [nimi poistettu], joka on avustanut häntä myös luovutusasiassa. Perusteita rajoittaa [kantelijan] yhteydenpitoa mainittuun asianajajaan ei ole, vaikka hän ei avustakaan [kantelijaa] Suomessa käsiteltävässä rikosasiassa ja vaikka [kantelijalle] on määrätty asiaan toinen asianajaja puolustajaksi.”

Oikeuskirjallisuudessa asiaa on käsitelty Markku Fredman seuraavasti kirjassaan Rikosasi-anajajan käsikirja (2013, s. 479).

”Yhteydenpitoa avustajan kanssa ei saa rajoittaa. PKL:ssa viitataan tältä osin avustajan määrittelyyn osalta TVL 8:4:n säännökseen, jossa on kyse vangin asianajajasta tai muusta OK 15:2:n 1 tai 5 momentissa mainitusta oikeudenkäyntiasiamiehestä tai -avustajasta. Yhteydenpidon rajoittamisen kielto koskee siis myös muita asianajajia ja oikeudenkäyntiasiamiehiä kuin sitä, joka hoitaa juuri kyseistä rikosasiaa. Tutkintavangilla on siis aina oikeus olla rajoittamatta yhteydessä myös riita-asiaa hoitavaan asiamieheensä sekä vaikkapa taloudellisia asioita hoitavaan asianajajaan. Viittaus OK 15:2:n 5 momenttiin tarkoittaa, että asianajaja voi olla myös muusta EU-maasta kotoisin. Näin ollen luovutustapauksissa Suomeen luovutetulla vangilla on oikeus olla yhteydessä myös siihen asianajajaan, joka hoiti hänen luovutusasiaansa luovuttaneessa valtiossa.”

Totean myös, että oikeusasiamies Jääskeläinen on 5.6.2013 antamassaan päätöksessä (Dnro 2414/4/13) käsitellyt vankeusvangille Virosta lähetetyn, asiamiestoimintaa harjoittavan ja väitetysti suomalaisen lupalakimiehen postin avaamista vankilassa. Päätöksessä Jääskeläinen viittasi oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n muutokseen 1.1.2013 lukien siten, että niin sanotut lupalakimiehet tulivat säännöksen piiriin ja totesi, että

”Käsitykseni mukaan vankilassa ei voida mennä asiamieskirjeenvaihdon tunnistamisessa pidemmälle kuin lähettäjätahon identifiointiin. Tarkoitan sitä, että vankilan ei pidä lähteä arvioimaan sitä, onko kyse nimenomaan vireillä olevaan oikeusprosessiin liittyvästä asiamiehen ja päämiehen välisestä kirjeestä, vai muunlaisesta, esimerkiksi yleiseen oikeudelliseen neuvontaan liittyvästä kirjeestä. Edelleen, vaikka rikosoikeudenkäyntimenettelyissä asianajajan vaitiolovelvollisuuden alan on katsottu olevan suppeampi kuin asianajajan hyvään asianajajatapaan perustuva vaitiolovelvollisuus (ks. myös julkaisu Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 65/2012, Vertailua eräistä todistusoikeudellisista kysymyksistä Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa, s. 31–33), ei vankilassa kirjeenvaihdon tarkastamisessa voida käsitykseni mukaan antaa merkitystä tällaisille rajanvedoille asianajosalaisuuden suojelutarpeista ja -objekteista eri yhteyksissä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien on (muun muassa Campbell v. Yhdistynyt kuningaskunta, 25.3.1992) katsonut, ettei avustajakirjeenvaihtoa ole perusteltua luokitella eri ryhmiin kirjeenvaihdon suojan kannalta.”

A:n menettelyn arviointi

Saadusta selvityksestä ei käy ilmi, mitä perusteita kantelijan puolesta on tutkinnanjohtaja A:lle esitetty sille, että kantelijan tulisi saada olla yhteydessä latvialaiseen asianajajaan. Lähtökohdaisesti lienee oletettava, että yhteydenotto liittyy asianajajan ammattiin, eikä henkilökohtaisiin syihin. Selvitystä ei kuitenkaan siis ole siitä, mitä A:lle tässä tapauksessa on mahdollisesti tarkemmin esitetty. Jos kyse on esimerkiksi ollut toimimisesta avustajana kyseisessä esitutkinnassa, on huomattava esitutkintalain 11 luvun 3 §:n säännökset avustajan kelpoisuudesta, josta päättää tutkinnanjohtaja. Yksi avustajan epäämisperuste on se, että avustaja toimii toisen rikoksesta epäillyn avustajana tutkittavaa tai siihen välittömästi liittyvää rikosta koskevassa asiassa, jos hänen toimimisensa asianosaisen avustajana oletettavasti vaikeuttaa merkittävästi asian selvittämistä. Viittaa siihen, mitä rikosylikomisario A on esittänyt Latviasta saamistaan tiedoista.

Tässä tapauksessa hovioikeus on sille esitetyn perusteella katsonut, ettei perusteita rajoittaa kantelijan yhteydenpitoa latvialaiseen asianajajaan ollut. Hovioikeudessa kantelija on esittänyt, että latvialainen asianajaja oli avustanut kantelijaa luovutusasiassa ja hoiti myös hänen työsuhteensa ja takavarikoituna olleisiin autoihin liittyviä asioita. Se, onko hovioikeudessa näistä seikoista esitetty jotain erityistä selvitystä, jää epäselväksi.

Oikeusasiamies ei voi puuttua riippumattomien tuomioistuinten ratkaisuihin. Tässä asiassa ei sinänsä ole mitään aihetta epäillä hovioikeuden ylittäneen harkintavaltaansa tai käyttäneen sitä väärin. Korostan, että viime kädessä tuomioistuimet päättävät yhteydenpidon rajoituksista kussakin yksittäistapauksessa, kuten tässäkin tapauksessa.

Totean kuitenkin yleisesti, että pakkokeinolain 4 luvun 1 §:n 2 momentin säännös on täysin selvä, kun on kyse tutkittavana olevaa rikosasiaa hoitavasta tutkintavangin puolustajasta/avustajasta, joita sinänsä voi olla useita. Toki on otettava huomioon tutkinnanjohtajan mahdollisuus evätä oikeus toimia avustajana tuossa esitutkinnassa; tällainen päätös luonnollisesti edellyttää laissa säädettyjen edellytysten selvittämistä.

Tulkinnanvaraisempaa on se, koskeeko yhteydenpidon rajoittamisen kielto ehdottomasti kaikkia muitakin tutkintavangin asiamiehiä ja avustajia. Esimerkiksi Fredman ja valtakunnansyyttäjä näyttävät olevan asiasta eri mieltä. Hovioikeuskaan ei näytä ottaneen tähän kysymykseen yleisemmin kantaa, kun se on ratkaissut kantelijan asian tuon tapauksen tosiseikkojen pohjalta. Myöskään pakkokeinolain 4 luvun 1 §:n 2 momentin esitöistä tai muutoinkaan lainvalmisteluaineistosta ei nähdäkseni saa vastausta siihen, kuinka laajaksi yhteydenpidon rajoittamisen kielto on tarkoitettu.

Sanottu viittaa siihen, että puheena olevia säännöksiä säädettäessä ei ole ajateltu ainakaan kaikkia niitä tilanteita, joihin pakkokeinolain 4 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisen kiellon 1. virkkeen voitaisiin kahden lakiviittauksen kautta ja oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n puhtaan sanamuodon mukaisen tulkinnan kautta katsoa ulottuvan.

Myöskään Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/48/E eli ns. avustajadirektiivi (liitteenä) – joka on myös pantu Suomessa kansallisesti täytäntöön (ks. HE 99/2016 vp) – ei käsitykseni mukaan yleisesti ratkaise nyt puheena olevaa kysymystä.

Itse katson ensinnäkin, että jos nyt puheena oleva kysymys herää, tulee selvittää, miksi ja missä asiassa asiamieheksi ilmoitettuun henkilöön on tarpeen saada yhteys. Ongelmana voinee joskus olla luotettavan tiedon saaminen. Selvää kuitenkin on, että tutkintavangin oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin muissakaan prosesseissa kuin siinä, jossa hänet on vangittu, ei saa loukata. En myöskään näe, että olisi perusteita evätä yhteydenpito luovutusasiaa hoitaneeseen asianajajaan. Mainitun avustajadirektiivin 10 artiklan, joka koskee oikeutta käyttää avustajaa eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä, ajallista soveltamista ei ole rajattu, mikä tukee tulkintaa, että kantelijalla oli oikeus olla yhteydessä häntä luovutusasiassa avustaneeseen asianajajaan myös luovutuksen jälkeen. Kyse on juuri siitä rikosasiasta, josta hänet on vangittu ja luovutusprosessilla ja siinä tehdyillä päätöksillä voi olla vaikutusta hänen puolustukselleen kyseisessä rikosasiassa.

Lienee joskus mahdollista, että tutkinnanjohtaja voi ottaa kysymyksen mahdollisista muista asiamiehistä esille jo vangitsemisoikeudenkäynnissä, jolloin käräjäoikeus voi ottaa konkreettisesti kantaa, kuka on tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:n tarkoittama asiamies, johon yhteydenpitoa ei saa rajoittaa. Jos epäselvyys tulee esiin vasta vangitsemisoikeudenkäynnin jälkeen, on hovioikeuteen kantelumahdollisuuden lisäksi huomattava pakkokeinolain 4 luvun 5 §, jonka mukaan tutkintavanki voi saattaa pelkästään yhteydenpidon rajoittamista koskevan asian tuomioistuimen käsiteltäväksi, jolloin soveltuvin osin noudatetaan 3 luvun 15 §:n säännöksiä vangitsemisasiassa uudelleen käsittelystä. Tämä lienee kantelutietä nopeampi tapa saada asiaan tuomioistuimen ratkaisu.

Totean myös, että vetoamalla pakkokeinolain 4 luvun 1 luvun 2 §:n yhteydenpidon rajoittamisen kiellolla ei saa kiertää avustajan kelpoisuutta koskevaa esitutkintalain 11 luvun 3 §:n sääntelyä. Ääriesimerkkinä se, että tutkintavanki vaatisi saada pitää yhteyttä kanssaepäiltyyn väittäen tämän olevan hänen tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:n tarkoittama asiamiehensä (muussa asiassa).

Tässä tapauksessa rikosylikomisario A on tulkinnanvaraisessa tilanteessa punninnut eri ratkaisuvaihtoehtoja käsitykseni mukaan huolellisesti. Hän on joutunut tekemään ratkaisunsa tilanteessa, jossa kantelija ei itse ollut ottanut asiaa esille käräjäoikeudessa. Käräjäoikeus oli nimenomaisesti maininnut poikkeuksina yhteydenpidon rajoituksista vain puolustajan, Latvian suurlähetystön ja kantelijan tyttären (valvottuna kerran viikossa). A:n valitsema tulkinta ei sinänsä ole ollut vailla perusteita, mitä mielestäni osoittaa myös valtakunnansyyttäjän kannanotto. Katson kuitenkin, että ainakin mikäli hänellä on ollut tiedossaan ne seikat, joihin hovioikeuden ratkaisu perustui, olisi ollut perusteltua sallia kantelijan olla yhteydessä latvialaiseen asianajajaansa, joka oli avustanut häntä luovutusasiassa.

Kun ei ole tullut ilmi, että A:n menettelystä olisi aiheutunut kantelijalle jotain haittaa, niin pidän riittävänä, että saatan edellä esittämäni näkemykset hänen tietoonsa.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2.1 ja 3.2.4 esittämäni käsitykset vapautensa menettäneiden oikeuksien toteutumisesta huolehtimisesta ja kohdassa 3.2.2 esittämäni käsityksen kirjallisuuden saatavuudesta poliisivankilassa Lounais-Suomen poliisilaitoksen tietoon. Lisäksi saatan kohdassa 3.2.7 esittämäni näkökohdat rikosylikomisario A:n tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi poliisilaitokselle ja A:lle.